

**ВЕРБАЛЬНІ ЕФЕКТИ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ:
КОГНІТИВНО-РИТОРИЧНИЙ РАКУРС
(на матеріалі інавгураційних звернень Барака Обама
та Віктора Януковича)**

ПОТАПЕНКО С. І.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

У статті розроблено когнітивно-риторичну методику виявлення ефектів, які виникають унаслідок вербалізації ідей, проголошених авторами промов. Лінгвокогнітивні процедури розкривають взаємодію теми виступу, її композиційного та вербального втілення у термінах силової динаміки й образ-схем, які репрезентують референти в інтенціональній і ситуативній перспективах. Риторичний аналіз зв'язку ідей з етапами текстотворення дозволяє встановити її важливість для мовця.

Ключові слова: когнітивна риторика, промова, силова динаміка, образ-схеми.

В статье предложена когнитивно-риторическая методика выявления эффектов, возникающих в результате вербализации идей, заявленных авторами выступлений. Лингвокогнитивные процедуры раскрывают взаимодействие между темой, ее композиционным и вербальным воплощением в терминах силовой динамики и образ-схем, представляющих референты в интенциональной и ситуативной перспективах. Риторический анализ связи идеи с этапами текстопостроения позволяет определить ее важность для говорящего.

Ключевые слова: когнитивная риторика, выступление, силовая динамика, образ-схемы.

The article deals with the cognitive and rhetorical procedure of revealing the effects triggered by the verbal implementation of the ideas, proclaimed by an author. The cognitive procedures explain the interrelation of the topic, its compositional and verbal embodiment in terms of force dynamics and image schemas, which represent referents from the intentional and situational perspectives. The rhetorical analysis relates an idea to the stages of text-formation revealing its importance for the speaker.

Key words: cognitive rhetoric, public speech, force dynamics, image schemas.

Розвиток лінгвокогнітивних студій зумовлює переосмислення з нових позицій традиційних підходів до вивчення мови й дискурсу, що виявляється у формуванні новітніх дослідницьких напрямів: когнітивної граматики [14], когнітивної стилістики [11], когнітивної поетики [2, с. 18; 20, р. 119], когнітивної риторики [5, с. 182; 17, р. 445; 21, р. 239]. Остання синтезує постулати когнітивної семантики, яка вивчає загальні принципи осмислення людиною дійсності, уяви й мислення, і риторики, що пов'язує сприйняття, уяву й мислення з конкретними ситуаціями спілкування [17, р. 445].

Діяльність мовця у різних комунікативних умовах визначається риторичним ученням про п'ять етапів трансформації ідеї в слово. Це етапи відбору і попереднього аналізу теми з урахуванням очікуваної аудиторії (інвенція); лінеаризація змісту (диспозиція); його вербальна орнаментация (елокуція); запам'ятовування (меморія) і відтворення (актіо) [1, с. 22]. Унаслідок стрімкого розвитку засобів поширення інформації діяльність ритора на двох останніх етапах текстотворення зазнала відчутних змін, що дає підстави для їх об'єднання в єдину – перформативну – стадію, адже відтворюючи текст, мовці все частіше покладаються не на пам'ять, а на технічні засоби.

Риторична схема текстотворення не лише реконструює послідовність діяльності автора, а й дозволяє виявити його ставлення до проголошуваних ідей. Найважливіші теми й аргументи вводяться на етапі інвенції, визначаючи загальну композицію тексту, відбір мовних одиниць

і особливості його пред'явлення аудиторії. Залучення певної ідеї на етапі диспозиції зумовлює її втілення в композиції промови, створюючи побічні ефекти. Її вербалізація на етапі елокуції визначає відбір номінативних засобів відповідної семантики в окремих блоках тексту, формуючи локальні ефекти. Найбільш поверхневий спосіб реалізації ідеї пов'язаний із перформативним етапом, на якому вживання мовних одиниць зорієнтовано на ситуацію проголошення промови.

Для виявлення впливу на текстове втілення проголошених ідей довербальних етапів інвенції та диспозиції, що передують елокуції, спираємося на задіяні у когнітивно-риторичних розвідках концептуальні структури: силову динаміку [17, р. 444], яка відображає внутрішній стан суб'єкта, тобто його інтенції, й образ-схеми [21, р. 239], що відбивають зовнішній, або ситуативний, етап діяльності. Внутрішній стан Агоніста як фокальної сили і спрямованого проти нього Антагоніста пояснюється у теорії силової динаміки тенденцією до руху або спокою, чи у більш загальних термінах – до діяльності або бездіяльності [19, р. 413]. Ситуативна реалізація інтенцій відображена дослідницьким апаратом образ-схем [13, р. 116], які формалізують відношення між об'єктами у різних ракурсах: соматичному, тобто стосовно тіла; перцептивному, пов'язаному зі сприйняттям; топологічному, який виявляється у просторовій локалізації референтів; динамічному, що поєднує рух і сили [4, с. 130]. Так, образ-схема ПРОТИДІЯ, сформована під впливом досвіду зіткнення двох центрів сили, внаслідок чого жодна з них не може рухатися далі [13, р. 46], відбиває взаємодію між Агоністом та Антагоністом з однаковою тенденцією до руху; ПРИМУШЕННЯ, яке репрезентує досвід переміщення під впливом зовнішніх сил [13, р. 45], зосереджує увагу на Агоністові з домінуванням руху; ПЕРЕШКОДА, утворена силовим вектором, що зупиняється або змінює траєкторію внаслідок зіткнення з перепорою [13, р. 45], акцентує роль Антагоніста з тенденцією до спокою.

Відповідно, мета статті полягає у виявленні мовленнєвих ефектів, які виникають унаслідок вербалізації ідей, проголошених авторами промов, а її завдання – у розробці й апробації методики, що дозволяє розкрити засоби творення відповідних ефектів.

Згідно з риторичними етапами текстотворення, пропонована методика передбачає три основні етапи аналізу. Перший – дефініційний – пов'язаний з інтенцією і спрямований на концептуальне моделювання словникових дефініцій одиниць на позначення висловлених ідей, що дозволяє отримати когнітивні визначення, які розкривають спосіб сприйняття носієм мови певної сутності [9, р. 67]. Другий – диспозиційний – передбачає аналіз втілення закладеної на етапі інвенції ідеї в композиції тексту в цілому та його окремих блоках. Третій – елокутивний – полягає у виявленні засобів відображення задекларованої ідеї в окремих блоках тексту. Додатковий – перформативний етап – пов'язаний з установленням можливої залежності композиції виступу та вибору мовних засобів від умов його репрезентації, що, наприклад, спостерігаємо в поділі інавгураційного звернення В. Ющенка на дві частини: елітарну, виголошену в парламенті, та публічну, зачитану на головній площі столиці [6, с. 173].

Розглянемо можливості пропонованої методики на прикладі втілення ідей смиренності й відповідальності в інавгураційних зверненнях американського президента Барака Обами та українського лідера Віктора Януковича. Новий очільник США поєднує смиренність із конкретними виявами відповідальності, а саме: вирішенням проблем, які постали перед нацією, та шануванням зусиль попередніх поколінь: “*I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices born by our ancestors*” [23]. У промові українського президента смиренність взаємодіє з загальним розумінням відповідальності, про що у вступі свідчать відповідні іменники: “*Що я відчував, тримаючи руку на святому Пересопницькому Євангелії? Відповідальність і смиренність. Перед народом України, який у ході вільного волевиявлення віддав за мою кандидатуру більшість голосів. Перед Всевишнім, волею якого я вступаю на посаду Глави Української держави в такий непростий для неї час*” [22].

На першому – дефініційному – етапі встановлюємо, що у визначенні англійської лексики *humble* (смирений), яка позначає не горду чи зверхню людину (*not proud or haughty*) [16, р. 605], заперечення *not* обмежує перцептивну помітність особи, про що свідчить походження слів *proud* та *haughty* від одиниць зі значенням висоти [16, р. 1001, 571]. Водночас українське слово *смирений* іменує людину, яка усвідомлює свою мізерність, нікчемність і позбавлена гордовитості [8, с. 404], тобто відбиває її незначний розмір (*мізерність*) і нездатність до вияву певної риси характеру (*позбавлений гордовитості*). Наведені дефініції свідчать, що носії англійської та української мов пов'язують смиренність з обмеженою перцептивною помітністю людини та з відсутністю у неї сило-динамічної тенденції до руху, що виявляється у її ситуативній співвіднесеності з ціллю зовнішніх сил.

Концептуальні структури, що репрезентують семантику одиниць на позначення відповідальності, акцентують помітність і активність особи. У тлумаченні українського іменника *відповідальність* як обов'язку відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова [7, с. 620] сема 'обов'язок' відбиває зовнішній вплив на суб'єкта, зображаючи його як ціль ПРИМУШЕННЯ, а семи 'дії' та 'вчинки' вказують на Агоніста з тенденцією до помірною руху, позначеного гіперсемою 'звітуватися про свої дії'. Іншими словами, відповідальність виявляє зв'язок із двома складниками "Я", виокремленими автором теорії силової динаміки: центральним, схильним до діяльності, і периферійним, який гальмує ці бажання [19, р. 460]. Ті ж концептуальні структури активовані англійськими одиницями *grateful* "вдячний" і *mindful* "той, що пам'ятає", які в промові Б. Обама відбивають конкретні аспекти відповідальності. Сема 'want' у визначенні прикметника *grateful* як бажання віддячити за те гарне, що зробила людина (*feeling that you want to thank someone*) [15, р. 707], зображає мовця як Агоніста з тенденцією до руху, тобто акцентує не дії, а інтенції. Як ціль ПРИМУШЕННЯ, особа постає у тлумаченні прикметника *mindful*, який характеризує того, хто пам'ятає про певне правило або факт, і враховує його, ухвалюючи рішення (*remembering a particular rule or fact and thinking about it*) [15, р. 1045]. Попри позначення відповідальності у виступах двох президентів різними словами, аналіз дефініцій свідчить, що для носіїв обох мов ця ідея асоціюється з зовнішніми обмеженнями активності суб'єкта, співвідносного з джерелом сили або рухомим об'єктом.

На другому – диспозиційному – етапі аналізу виявляємо втілення ідей смиренності й відповідальності у загальній композиції інавгураційних звернень. Крім вступу, який виконує інтегративну функцію, решта блоків промови Б. Обама присвячена чотирьом основним темам: 1) світовій економічній кризі; 2) історії країни та планам на майбутнє; 3) внутрішнім і зовнішнім викликам; 4) пошуку натхнення для подальшого розвитку. На концептуальному рівні блоки економічної кризи й викликів структуровані відношеннями сили, а історія країни та подальший розвиток – образ-схемою ШЛЯХ, яка репрезентує рух. На загальному тлі динамічних відношень ефект смиренності формується, з одного боку, швидшим, порівняно з діями президента, поширенням економічної кризи, а з іншого, домінуванням руху НАЗАД, який асоціюється з минулим [12, р. 219].

Відповідальність як рівновага між внутрішньою тенденцією до руху й зовнішніми обмеженнями домінує в трьох основних блоках промови В. Януковича: перформативному, в якому обґрунтовано легітимність новообраного лідера (не має відповідника у виступі американського президента); дескриптивному, де описано стан суспільства, який змушує політика до дії; декларативному, в якому міститься низка пропозицій щодо подальшого розвитку країни, позиціонуючи мовця як джерело сил і траєктор, що просувається ВПЕРЕД.

Указані особливості композиції промов, закладені на концептуальному рівні, розкриваються в окремих текстових блоках мовними одиницями. Їхню роль у формуванні ефектів смиренності й відповідальності встановлюємо на третьому – елокутивному – етапі аналізу.

Домінування смиренності відбивається у всіх блоках промови Б. Обами мовними засобами на позначення перцептивних і динамічних відношень. Його непомітність відображена у вступі займенниками й квантифікаторами. Основний засіб творення ефекту смиренності – невелика кількість вживань займенника *I*, який виокремлює мовця як фокальну силу, тобто співвідносить його з Агоністом, що має тенденцію до руху. Новообраний президент використовує цю одиницю лише тричі: у двох перших висловленнях інтродуктивного блоку вона позначає лідера, вдячного народові (*I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed*) та попереднику (*I thank President Bush for his service to our nation, as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition*), а в дескриптивному блоці – акцентує увагу на президентові, який переконує націю в реальності кризи: “*Today I say to you that the challenges we face are real*”. У наведених висловленнях фокальна функція займенника додатково нівелюється предикатами, які подають американського лідера як ціль зовнішнього впливу, посилюючи ефект смиренності. У першому твердженні мовець співвідноситься з ціллю зовнішніх сил, представлених завданнями, що постали перед нацією (*the task before us*), і сподіваннями народу (*the trust*). У дескриптивному блоці виокремлювальна функція займенника нейтралізована присудком *face* “стикатися”, який подає президента як ціль силового тиску. У кінці цього блоку ефект смиренності посилюється предикатом *will be met*: його пасивна форма виводить президента, який обіцяє подолати кризу, за межі фокусу уваги: “*But know this, America – they will be met*”.

Квантифікативні фрази створюють враження смиренності внаслідок зарахування новообраного лідера до сукупностей, формалізованих образ-схемами МАСА, ЗЛІЧУВАНІСТЬ і МНОЖИНА, які репрезентують образи, отримані з різної відстані [3, с. 571]. В інтродуктивному блоці враження про смиренність Б. Обами формується його включенням до МНОЖИНИ, утвореної сорока чотирма американськими президентами, які прийняли присягу: “*Forty-four Americans have now taken the presidential oath*”. Упродовж усього тексту вказаний ефект підтримується семою ‘кількості’ в значенні об’єднувального займенника *we*, який посилює почуття належності до цінностей, спільних для аудиторії та риторика [18, р. 53]. У цій промові, включаючи мовця до практично безмежної народної МАСИ, об’єднувальне “ми” зрівнює його з аудиторією, нівелюючи перцептивну помітність: “*At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in the high office, but because we the people have remained faithful to the ideas of our forebears, and true to our beginning documents*”.

Найчастотнішим динамічним засобом творення враження про смиренність американського президента є звернення в основних блоках виступу до минулого, яке в інавгураційних промовах стверджує спільні цінності [10, р. 209], а в аналізованому виступі акцентує рух НАЗАД [12, р. 219] внаслідок повторення іменників на позначення засновників держави (*forefathers, ancestors, father of our nation*), одиниць із префіксом *re-*, який активує образ-схему ЦИКЛ, імплікуючи орієнтацію на загальнонаціональні цінності: “*We remain a young nation; The time has come to reaffirm our enduring spirit; In reaffirming the greatness of our nation, we understand that greatness is never a given; We remain the most prosperous, powerful nation on Earth*”.

На відміну від звернення президента Обами, у промові В. Януковича, над яким не тяжіє авторитет попередників, домінує ідея відповідальності, пов’язана з координатами ТУТ і ПОПЕРЕДУ. Український президент постає як ціль силового впливу лише в інтродуктивному й перформативному блоках, а також в окремому висловленні заключної частини. Позначивши у вступі свій внутрішній стан іменником *смирність*, В. Янукович знову повертається до цієї ідеї в перформативному блоці, де, доводячи свою легітимність, випускає засоби самореференції на користь збірних іменників *світ, народ і спільнота*, які апелюють до авторитетів, представлених МНОЖИНАМИ різного обсягу: “*Увесь світ визнав їх демократичність. Український народ сказав своє слово, і міжнародна спільнота підтвердила, що Україна – вільна держава*”.

Для посилення ідеї відповідальності у наступному – дескриптивному – блоці президент описує стан країни, який змушує його до дій. Із цією метою сило-динамічна тенденція до спокою у державного кошторису (*відсутність державного бюджету*) і розвалені економіки (*розвалена економіка*) протиставлена схильності до збільшення колосальних боргів, бідності й корупції: “*Країна перебуває у вкрай складній ситуації – відсутність державного бюджету на поточний рік, колосальні борги по зовнішніх запозиченнях, бідність, розвалена економіка, корупція – ось далеко не повний перелік бід, з яких складається українська реальність*”. На тлі описаного стану речей дієслово *врятувати* у наступному абзаці позиціонує президента як ПЕРЕШКОДУ, спрямовану проти руху держави УНИЗ, позначеного іменником *колас*, а словосполучення *вивести на шлях прискореного розвитку* – як схильного до руху Агоніста, котрий як джерело ПРИТЯГАННЯ забезпечить розвиток країни: “*Попри це, я вважаю, що державу можна не лише врятувати від соціально-економічного коласу, але й швидко вивести на шлях прискореного розвитку*”.

Ідея відповідальності визначає зміст і будову декларативного блоку промови, у якому В. Янукович формулює три ключові завдання: відновлення й реформування країни; вибір шляху її подальшого розвитку; досягнення рівня розвинених держав.

Відповідальність президента у блоці про відбудову й реформування України виявляється у врахуванні ролі трьох суспільних сил, які одночасно сприяють його діяльності й обмежують її: уряду, парламенту й місцевого самоврядування. Президентське бачення їхньої ролі у розвитку країни відображується окремими мовними одиницями. Кабінет Міністрів, який планується перетворити на команду професіоналів, тобто в Агоніста з тенденцією до руху, протиставлений політичним діячами попередньої влади, співвідносним із ціллю ПРИМУШЕННЯ: “*Першочергове завдання на цьому шляху – реформування системи влади і, перш за все, Кабінету Міністрів, перетворення його у команду професіоналів, а не “політичних офіціантів”*”. Парламент зображено як ціль вербального ПРИМУШЕННЯ предикатом *закликаю* (я *закликаю Верховну Раду підтримати мої зусилля*), а міцна опозиція подана дієсловом *повинна* як джерело управлінського ПРИМУШЕННЯ: “*Це – місце для сильної опозиції, яка повинна контролювати дії Уряду і Президента*”. Водночас прикметник *стабільна* зображає парламентську більшість як джерело ПРИТЯГАННЯ у висловленні: “*Це – місце для сильної і стабільної парламентської більшості*”. Місцева й судова влада, а також Конституція схарактеризовані прикметником *невідкладний* як ціль ПРИМУШЕННЯ з боку парламенту, покликаною їх реформувати: “*Така співпраця матиме вирішальне значення для невідкладного реформування влади, судочинства, внесення змін до Конституції*”.

Тема подальшого розвитку держави складається з трьох мікротем, присвячених підготовчому етапу, пов’язаному зі створенням умов для швидкого економічного відродження; подальшого прогресу; просуванню до кінцевої мети, представлені рівнем розвинених держав.

Ідея створення умов для економічного прогресу втілюється співвіднесенням парламенту й уряду з джерелом УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ для подальшого розвитку держави, на що вказує група присудка *розчищать дорогу*: “*Ефективна співпраця між Президентом, Парламентом і Урядом розчищать дорогу до швидкого економічного прогресу*”.

У частині промови, присвяченій подальшому прогресу країни, відповідальність президента виявляється у заклику до просування ВПЕРЕД, до постіндустріального суспільства зразка ХХІ століття, а не НАЗАД, до первинного накопичення капіталу як початкової точки розвитку: “*Багато наших проблем виникли через те, що замість того, аби рухатися до постіндустріального суспільства зразка ХХІ століття, ми пішли шляхом первісного накопичення капіталу*”. Проте образу відповідального політика мало личить заклик до конкуренції з розвиненими економіками світу, які мають більшу сило-динамічну тенденцію до руху, ніж Україна з її схильністю не лише до спокою, а й до розладу: “*Відповідно, ми зможемо конкурувати в сучасному світі*”.

лише за умови, якщо впритул займемося індустрією знань”. Схоже враження недовіри викликає пропозиція наздогнати розвинені країни, у чому сумнівається навіть сам мовець, заявляючи про складність такого завдання: “Я розумію, що наздогнати індустріально розвинені країни вкрай складно. Однак можливо. Для цього Україні потрібна стратегія інноваційного поступу і така стратегія нашою командою розроблена”. Вказаний ефект часто викликаний тим, що стратегія інноваційного розвитку, позиціонована як джерело руху і не деталізована в промові, має менший динамічний потенціал, ніж розвинені держави.

У заключній частині інавгураційної промови В. Янукович знову повертається до ідей відповідальності й смиренності. Відповідальність, утілена у запевненнях виконати всі обіцянки, розкриває внутрішню тенденцію президента рухатися назустріч народowi: “Вступаючи на посаду Глави Української держави, я хочу сказати народу України, що всі мої обіцянки, дані йому, будуть виконані”. Перший крок у цьому напрямі передбачає скорочення витрат на управління й утримання секретаріату Голови держави, де мовець позиціонує себе як джерело ПЕРЕШКОДИ для свого оточення, що викликає недовіру: малоімовірно, що відповідальний політик створюватиме перепони, які гальмують тенденцію до руху у виконавців поставлених завдань: “Враховуючи катастрофічну ситуацію з державними фінансами, ми зробимо це за рахунок скорочення витрат на бюрократичну систему і почнемо з себе. Одним з моїх перших Указів на посту Президента України буде указ про скорочення видатків на Секретаріат Президента та інших структур”. У заключній частині промови смиренність президента виявляється у саморепрезентації як цілі зовнішнього впливу, коли він звертається за підтримкою до народу, міжнародної спільноти й Всевишнього: “Я розраховую на вашу підтримку, а також на підтримку міжнародної спільноти, яка прагне бачити нашу країну сильною і стабільною. І хай у цьому праведному устремлінні нам допоможе Господь!”

Отже, застосування методики когнітивно-риторичного аналізу з залученням силової динаміки й апарату образ-схем дозволило виявити способи формування ефектів смиренності й відповідальності в інавгураційних зверненнях американського й українського президентів. Встановлено, що смиренність Б. Обами закладена на етапі інвенції, тобто вибору теми, бо визначає будову всього виступу й вживання одиниць, які співвідносять його з МНОЖИНАМИ, цілком зовнішнього впливу і рухом НАЗАД упродовж двохсотлітньої історії Америки. У зверненні В. Януковича ідея смиренності відноситься до етапу елокуції, тобто орнаменталізації виступу, про що свідчить її фрагментарне триразове позначення: відповідним іменником на початку промови, відсутністю засобів самореференції у перформативному блоці й зверненням за підтримкою у заключній частині. Натомість у промові українського президента з інвенцією пов’язана ідея відповідальності, яка в очах народу, що прагне стабільності, створює сприятливий образ нового лідера завдяки його саморепрезентації як Агоніста з тенденцією до руху і як джерела сил. Перспективи дослідження вбачаємо у застосуванні запропонованої методики до аналізу текстового втілення інших ідей із метою формування когнітивно-риторичної теорії виявлення вербальних ефектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики / Наталья Александровна Безменова. – М. : Наука, 1991. – 215 с.
2. Воробйова О. П. Когнітивна поетика : здобутки і перспективи / О. П. Воробйова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 18–22.
3. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи : Что категории языка говорят нам о мышлении / Джордж Лакофф. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 792 с.
4. Потапенко С. І. Структура заголовків англomовних газетних повідомлень : досвід лінгвокогнітивного аналізу / С. І. Потапенко // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2003. – Т. 6. – № 1. – С. 128–135.

5. Потапенко С. И. Загадочный Обама : когнитивно-риторический анализ выступлений американского президента / С. И. Потапенко // Культура народов Причерноморья. Язык и мир. – 2009. – № 168. – Т. 2. – С. 182–184.
6. Потапенко С. И. Интегративная функция инаугурационных обращений Барака Обамы и Виктора Ющенко : лингвориторический аспект / С. И. Потапенко // Функциональная лингвистика. – Симферополь, 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 172–174.
7. Словник української мови : у 11-ти томах. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 1. – 800 с.
8. Словник української мови : у 11-ти томах. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 9. – 918 с.
9. Bartmiński J. Aspects of Cognitive Ethnolinguistics / Jerzy Bartmiński. – L., Oakville : Equinox, 2009. – 250 p.
10. Campbell K. K. Inaugurating the presidency / K. K. Campbell, K. H. Jamieson // Form, Genre, and the Study of Political Discourse. – Columbia : Univ. of South Carolina Press, 1986. – P. 203–225.
11. Cognitive Stylistics : Language and Cognition / Ed. E. Semino, J. Culpeper. – Amsterdam : John Benjamins, 2002. – 335 p.
12. Evans V. The Structure of Time / Vyvyan Evans. – Amsterdam : John Benjamins, 2004. – 286 p.
13. Johnson M. The Body in the Mind : The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / Mark Johnson. – Chicago : The Univ. of Chicago Press, 1987. – 233 p.
14. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar / Ronald W. Langacker. – Vol. 1. : Theoretical Prerequisites. – Stanford : Stanford Univ. Press, 1987. – 516 p.
15. Longman Dictionary of Contemporary English : New Edition. – Harlow : Longman, 2003. – 1950 p.
16. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. – Springfield (Mass.) : Merriam-Webster Inc, 2003. – 1622 p.
17. Oakley T. Force-dynamic dimensions of rhetorical effect / T. Oakley // From Perception to Meaning : Image Schemas in Cognitive Linguistics. – B., N. Y. : Mouton de Gruyter, 2005. – P. 444–473.
18. Perelman Ch. The New Rhetoric : A Treatise on Argumentation / Ch. Perelman, L. Olbrechts-Tyteca. – Notre Dame : Univ. of Notre Dame Press, 1969. – 566 p.
19. Talmy L. Force Dynamics in Language and Cognition / L. Talmy // Concept Structuring Systems. – Cambridge (Mass.) : The MIT Press, 2000. – V. 1. – P. 409–470.
20. Tsur R. Deixis in literature : What isn't cognitive poetics? / R. Tsur // Pragmatics and Cognition. – 2008. – Vol. 16. – № 1. – P. 119–150.
21. Turner M. Reading Minds : The Study of English in the Age of Cognitive Science / Mark Turner. – Princeton : Princeton Univ. Press, 1991. – 236 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

22. Виступ Президента України Віктора Януковича у Верховній Раді України. – Режим доступу : president.gov.ua/news/16600.html
23. Obama B. Inaugural Address. – Режим доступу : www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=44

Дата надходження до редакції
24.02.2011